

سیاست‌ها و برنامه‌های نشر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

(۱۳۵۷-۱۳۷۷ ش / ۱۹۷۹-۱۹۹۹ م)

(سخنرانی در دانشگاه مطالعات خارجی ژاپن، ۷ مارس ۱۹۹۹)

محمدحسن رجبی^۱

چکیده: سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در طول سال‌های ۱۳۵۷-۱۳۷۷ و مقایسهٔ آمار تولید کتاب و نشریه در سال ۷۶ نسبت به سال ۵۶ و فعالیت‌های این معاونت در ایجاد نمایشگاه سالانه بین‌المللی کتاب، نمایشگاه استانی هفته کتاب، جشنوارهٔ مطبوعات، برگزاری مراسم جایزه کتاب سال، جایزه بین‌المللی کتاب سال جمهوری اسلامی ایران، تأسیس دفتر نشر میراث مکتوب، ایجاد شبکهٔ اطلاع‌رسانی خانه کتاب، انتشار نشریات کتاب هفته، کتاب ماه (در ۷ موضوع تخصصی) و... از جمله مطالب این گزارش است.

مقدمه

در طول دو دهه پس از انقلاب اسلامی، اخبار و مسائل سیاسی و نظامی جمهوری اسلامی ایران در رسانه‌های خارجی، در صدر اخبار و رویدادهای مربوط به کشور قرار داشته و به ندرت راجع به دستاوردهای اقتصادی و فرهنگی ایران اشاره‌ای رفته است. البته سینمای ایران در طول ده سال گذشته توانسته است حضور فعال خود را در مجامع سینمایی بین‌المللی به اثبات رسانده و پیام انسانی خود را به دور از موضوعات رایج در سینمای هالیوودی، که موضوعات غالب آن ترویج خشونت، برهنگی، و آدم‌کشی است نشان دهد. سینما از آن‌رو که زبانی همگانی دارد می‌تواند با هر مخاطبی ارتباط برقرار کرده و پیام خود را ابلاغ کند.

۱. عضو هیأت علمی معاونت پژوهشی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

اما گذشته از سینما، جمهوری اسلامی ایران، در طول بیست سال گذشته موفقیت‌های چشمگیری در زمینه انتشار کتاب و نشریات کسب کرده که ندرتاً یازتابی فرامرزی داشته است. یکی از علل عمده آن، محدودیت فرهنگی زبان فارسی و عدم ترجمه آثار برجسته فارسی - به ویژه مربوط به علوم انسانی - به زبان‌های زنده جهان است. در این مقاله سعی بر آن است که تا مهم‌ترین فعالیت‌های بیست ساله وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی را، که مسئول سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در زمینه انتشار کتاب و نشریه در کشور است، به اطلاع مستمعان محترم برسد.

شورای عالی انقلاب فرهنگی طی جلسات ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹ مورخ ۶ و ۱۳ و ۲۰ اردیبهشت ۱۳۶۷ اهداف، سیاست‌ها و ضوابط نشر کتاب را در ۷ ماده و ۷ تبصره به تصویب رساند. اصل ۲۴ قانون اساسی نیز کتب و نشریات را در بیان مطالب آزاد اعلام کرد. نظارت بر امر چاپ و نشر کتاب و اجرای صحیح اصل ۲۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران برعهده وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی گذاشته شد.

در سال ۱۳۶۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی بنا به تقاضای وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی قانون الزام ناشران به تحویل تعدادی نسخ رایگان انتشارات خود به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی را به تصویب رساند. براساس این قانون، کلیه ناشران دولتی و غیردولتی به ازای هر یکهزار نسخه از کتب منتشره، ۲ نسخه و حداکثر ۱۰ نسخه و نیز ناشران مطبوعات تعداد ۱۰ نسخه از نشریات خود را باید به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تحویل دهند.

پوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

کتاب از نگاه آمار

به استناد "گزارش فرهنگی ایران" در سال ۱۳۵۶ (آخرین سال رژیم پیشین) جمعاً ۱۴۸۹ عنوان کتاب منتشر گردیده که بیشترین عناوین در زمینه علوم عملی (۵۰۰ عنوان) و پس از آن کتاب‌های مربوط به ادبیات و علوم اجتماعی (هر کدام ۲۰۰ عنوان) است. از کل کتاب‌های منتشر شده در این سال، تعداد ۱۲۸۹ عنوان تألیف به زبان فارسی (۸۵ درصد) و تعداد ۲۰۰ عنوان ترجمه از زبان‌های خارجی (۱۵ درصد) است. تیراژ کتاب در سال ۱۳۵۶ نیز بین ۱۰۰۰ تا ۵۰۰۰ نسخه بوده است.

تعداد ناشران تهرانی در سال ۱۳۵۶، جمعاً ۱۱۴ واحد بوده است. از مجموع کتاب‌های منتشر شده در این سال، تعداد ۱۲۷۶ عنوان (۷۴/۱ درصد) را ناشران خصوصی تهران منتشر کرده‌اند که بیشتر در زمینه ادیان و مذاهب و سپس ادبیات و علوم اجتماعی فعالیت داشته‌اند. در همین سال در نقاط مختلف کشور تعداد ۸۶۹ چاپخانه دایر بوده است که از این مجموع ۷۳ واحد وابسته به سازمان‌های دولتی و ۷۹۶ واحد مستقل بوده‌اند. از این تعداد، ۴۳۶ واحد در

استان مرکزی و ۳۶۰ واحد در استان‌های دیگر دایر بوده‌اند.

به استناد آمار "کارنامه نشر سال ۱۳۷۶"، جمعاً تعداد ۱۴۰۱۷ عنوان کتاب در کشور منتشر شده است که در مقایسه با کتاب‌های منتشر شده در سال ۱۳۵۶ (بیست سال گذشته)، نزدیک به ۹/۵ برابر رشد داشته است. از این تعداد، بیشترین کتاب (به جز ۲۷۳۱ عنوان کتاب‌های کودکان و نوجوانان) در زمینه دین (۲۳۹۶ عنوان) و سپس ادبیات (۱۸۰۴ عنوان) و پس از آن علوم عملی (۱۶۲۴ عنوان) منتشر شده است. از کل کتاب‌های منتشر شده در این سال، تعداد ۱۰۵۱۷ عنوان (۶۵ درصد) تألیف و ۳۵۰۰ عنوان (۲۵ درصد) ترجمه بوده است. کتاب‌های تألیف شده در سال ۱۳۷۶ بیش از ۸ برابر و کتاب‌های ترجمه شده ۱۷/۵ برابر نسبت به سال ۱۳۵۶ رشد داشته‌اند. بیشترین تعداد تألیف در زمینه دین با ۱۹۷۸ عنوان (۸۳ درصد) و کمترین تعداد تألیف در زمینه فلسفه با ۲۲۳ عنوان (۴۴ درصد) است. در زمینه ترجمه موضوع‌های علوم عملی با ۶۶۳ عنوان (۴۱ درصد) و زبان با ۴۵ عنوان (۵ درصد) بالاترین و پایین‌ترین مرتبه را دارند. در سال ۱۳۷۶ در شهرستان‌های مختلف ایران، جمعاً ۱۶۹۹ عنوان کتاب منتشر شده است. از تعداد کل کتاب‌های منتشر شده در سال ۱۳۷۶ (۱۴۰۱۷ عنوان)، تعداد ۶۶۰۰ عنوان (۴۷ درصد) چاپ مجدد بوده است.

در سال ۱۳۷۶ جمعاً تعداد ۲۹۶۱ ناشر در کشور فعالیت داشته‌اند که از این تعداد، ۲۰۱۸ واحد آن در شهر تهران مستقر بوده‌اند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

نشریات ایران

در پایان سال ۱۳۵۶ جمع کل انتشارات دولتی و مؤسسات وابسته به آن ۴۶۳ عنوان از ۷۷۲ عنوان نشریه جدید را به خود اختصاص داد. در دهه سی (به جز سال‌های اول ۱۳۳۰ تا ۱۳۳۲) ۱۶۹ عنوان، در دهه چهل ۳۴۹ عنوان و در دهه بعد (تا آخر ۵۶) ۲۲۷ عنوان نشریه منتشر شد. روزنامه‌ها در این دوره شخصیت سیاسی خود را به تدریج از دست دادند و به صورت خبری-اجتماعی درآمدند.

از تابستان ۱۳۵۷ تا سقوط رژیم شاه در نیمه زمستان ۱۳۵۷، روزنامه‌نگاران در اعتصاب بودند و در ایجاد فضای مطلوب فعالیت آزاد مطبوعات در زمینه‌های سیاسی و فرهنگی و اجتماعی نقش تعیین‌کننده داشتند. از دی ماه سال ۱۳۵۷ تا تابستان ۱۳۵۸ صدها روزنامه و مجله و نشریه ادواری به صورت کاملاً آزاد و بدون محدودیت دولتی در تهران و سایر شهرها منتشر شد. در طی پنج ماه اول پیروزی انقلاب تعداد ۶۷ عنوان روزنامه یومیه، دو روز در هفته، و نشریات هفتگی و ماهانه در تهران و شهرستان‌ها انتشار یافت و همچنین تعداد ماهنامه‌ها و

مجلات هفتگی به ۵۵ عنوان افزایش یافت.

در دوره جنگ عراق و ایران ۶۷-۱۳۵۹ وضعیت مطبوعات کشور با توجه به شرایط جنگ و امنیت ملی وضع بخصوصی به خود گرفت و رقابت‌ها و مخاصمات سیاسی گروه‌های مخالف انقلاب و ترور دسته جمعی رهبران سیاسی و مذهبی در تابستان ۱۳۶۰ و جنگ عراق علیه ایران، در نظارت مطبوعاتی این دوره تأثیر بسیاری داشت. "قانون مطبوعات" در بیست و دوم اسفندماه ۱۳۶۴ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و براساس اصل ۲۴ قانون اساسی، نشریات و مطبوعات را در بیان مطالب آزاد دانست، مگر آنکه معخل به مبانی اسلام یا حقوق عمومی باشند.

در تابستان ۱۳۶۷ پس از پایان جنگ عراق و ایران و آغاز دوره بازسازی کشور در سال ۶۸، فضای سیاسی - فرهنگی مساعدی برای فعالیت مطبوعات و سایر وسایل ارتباط جمعی پدید آمد. یک سال بعد از پایان جنگ با تغییرات جدید سیاسی در مدیریت دولت به ویژه تجدید نظر در قانون اساسی، دگرگونی‌های مهمی در فعالیت‌ها و عملکردهای وسایل ارتباط جمعی و مخصوصاً مطبوعات ایجاد گردید. در پی تأسیس "معاونت مطبوعاتی و تبلیقاتی" وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و آغاز فعالیت‌های آن از نیمه دوم سال ۶۸، تعداد روزنامه‌ها و نشریات ادواری، روبه افزایش نهاد.

در طول سال‌های ۶۹-۱۳۷۰، معاونت مطبوعاتی و تبلیقاتی تازه تأسیس وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، خط‌مشی‌های نوینی در جهت تجدید فعالیت و توسعه مطبوعات به اجرا گذاشت که از جمله تفکیک و استقلال اداره کل مطبوعات داخلی از اداره کل مطبوعات نشریات، ایجاد "مرکز گسترش آموزش رسانه‌ها" و همچنین تشکیل "مرکز مطالعات تحقیقات و رسانه‌ها" بود.

نشریات از نگاه آمار

به استناد "گزارش فرهنگی ایران" در سال ۱۳۵۶ تعداد ۳۵۰ عنوان مجله (به جز ۱۹ عنوان روزنامه) در کشور منتشر شده است. از این تعداد مجله، ۲۲۰ عنوان آن وابسته و ۱۳۰ عنوان آن مستقل بوده است. همچنین از ۲۲۰ عنوان مجله وابسته کشور، ۲۰ عنوان مجله در شهرستان‌ها و ۲۰۰ عنوان مجله در تهران منتشر شده است. از ۱۹ روزنامه کشور، ۶ روزنامه در شهرستان‌ها و ۱۳ روزنامه در تهران نشر یافته است. زمینه موضوعی سیاسی و اجتماعی، بیشترین درصد فراوانی را در نشریات سال ۱۳۵۶ داشته است.

به استناد آمار کتاب کارنامه نشر در سال ۱۳۷۶، تعداد نشریات منتشر شده در کشور ۱۳۲۵

عنوان است که حدود ۴ برابر رشد نسبت به سال ۱۳۵۶ داشته است. از این تعداد، ۱۰۴۸ عنوان آن در تهران و ۲۷۷ عنوان در شهرستان‌ها منتشر شده است. تعداد ۶۱۳ عنوان از مطبوعات منتشر شده در سال ۱۳۷۶، به اشخاصی حقیقی و ۲۵۷ عنوان به سازمان‌ها و مؤسسات دولتی و ۱۴۱ عنوان به سازمان‌ها و مؤسسات غیردولتی تعلق دارد.

نگاهی به برنامه‌های دولت در جهت توسعه صنعت نشر ایران

مهمترین سیاست‌های دولت در خصوص توسعه صنعت نشر در برنامه پنج ساله اول (۷۲-۱۳۶۸) و برنامه دوم (۷۸-۱۳۷۲) توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران بدین شرح است:

برنامه اول

- ارتقای کیفیت و بهبود محتوای مطبوعات کشور و افزایش توان فرهنگی هر کدام، و حمایت از نشریات فرهنگی و علمی محلی؛
- آموزش و تربیت نیروی انسانی مورد نیاز مطبوعات، تأسیس مراکز آموزشی لازم و حمایت از پژوهش‌های مربوط به امور مطبوعاتی؛
- ایجاد رایزنی‌ها و وابستگی‌های مطبوعاتی و کانون‌های تبلیغاتی مستقل در خارج از کشور؛
- ایجاد هماهنگی مطبوعاتی میان نهادهای مختلف دولتی و افزایش ارتباط میان مسئولان اجرایی و مردم؛
- گسترش پوشش مطبوعاتی خبری و بهبود نشریات فرهنگی و علمی در جهت اعتلای آگاهی‌های عمومی و تحکیم پیوندهای اسلامی و ملی؛
- بهبود نظام تولید و توزیع روزنامه، مجله، و کیفیت مطالب آنها؛

برنامه دوم

- ترویج و اعتلای فرهنگ مطالعه و کتابخوانی و توسعه کمی و کیفی کتب مطلوب برای کتابخانه‌های عمومی و ایجاد زمینه برای اقشار مختلف به جهت دست یافتن به فرهنگ مکتوب به ویژه میان کودکان و نوجوانان؛
- افزایش رشد کمی و کیفی مطبوعات در عرصه ملی و بین‌المللی؛
- تسهیل در صدور مجوز چاپ و انتشار مطبوعات.

نمایشگاه‌های بین‌المللی کتاب

اولین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران با همکاری "معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و

ارشاد اسلامی" از تاریخ ۱۳۶۶/۸/۱۴ به مدت ۱۰ روز با شرکت ۱۹۶ مؤسسه انتشاراتی از ۱۹ کشور مختلف و ۱۸۰ ناشر داخلی و ۱۹۶ ناشر خارجی با ۷۰۰۰ عنوان کتاب فارسی و ۱۶۰۸۰ عنوان خارجی برگزار گردید. از آن پس هر سال نمایشگاه بین‌المللی کتاب در اردیبهشت ماه و به مدت ۱۰ روز برگزار گردیده است.

یازدهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران از تاریخ ۳۰ اردیبهشت تا ۸ خرداد سال ۱۳۷۷ با حضور ۱۶۰۰ مؤسسه و مرکز انتشاراتی و فرهنگی از ۴۱ کشور برگزار شد.

در بخش ناشران داخلی، بیش از ۱۲۰۰ ناشر از سراسر کشور، آخرین آثار خود را عرضه کردند. از این تعداد بیش از ۱۰۰ ناشر در بخش کودک و نوجوان و افزون بر ۲۳۶ ناشر از شهرستان‌های مختلف کشور حضور داشتند. تعداد عناوین ارائه شده ۴۲۰۰۰ عنوان بود که بیش از ۳۸۰۰۰ عنوان کتاب آثار بزرگسالان و ۴۰۰۰ عنوان مربوط به کودکان و نوجوانان بود. ۱۲ درصد ناشران شرکت‌کننده در نمایشگاه یازدهم، ناشران دولتی و ۸۸ درصد ناشران بخش خصوصی بودند و بیش از ۶۰ ناشر زن آثار خود را عرضه کردند.

در بخش ناشران خارجی، ۳۵۰ مؤسسه انتشاراتی از ۳۰ کشور جهان حضور داشتند. در بخش اطلاع‌رسانی نیز تعداد ۱۰۳ مؤسسه دولتی و خصوصی شرکت داشتند که از این تعداد، ۱۰ مؤسسه دارای نمایندگی شرکت‌های خارجی بودند. این مؤسسات و شرکت‌ها در قالب موضوعاتی چون شرکت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری اطلاع‌رسانی، مراکز اطلاع‌رسانی اسلامی، مراکز اطلاع‌رسانی آموزشی، مراکز اطلاع‌رسانی پژوهشی... فعالیت‌های خود را به نمایش گذاشتند.

نمایشگاه‌های کتاب استانی

"مؤسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران" وابسته به معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از سال ۱۳۷۲ فعالیت خود را با برگزاری نمایشگاه‌های کتاب در سطح کشور به جهت بالا بردن سطح فرهنگی و توجه یکسان در سراسر کشور نسبت به امر کتاب و کتابخوانی آغاز نمود. تاکنون سی و شش نمایشگاه در ۲۸ استان کشور برگزار شده است.

کتاب برگزیده سال

آیین‌نامه گزینش بهترین کتاب‌های سال در شهریور ماه سال ۱۳۶۲ به تصویب وزیر ارشاد اسلامی رسید. براساس این آیین‌نامه در دهه فجر (۱۲-۲۲ بهمن ماه) هر سال بهترین کتاب‌های چاپ شده سال گذشته در موضوعات مختلف در سه قسمت "تألیف"، "ترجمه" و "تصحیح"

معرفی می‌گردد و مطابق دستورالعمل، جایزه‌ای به عنوان "کتاب برگزیده سال" اعطا می‌گردد. هدف از طرح بهترین کتاب‌های سال عبارت است از:

- ارزیابی فرهنگ مکتوب جامعه و شناخت نقاط قوت و ضعف آن؛
- شناسایی، تقدیر، و حمایت از مؤلفان، مترجمان و مصححان ارزنده و متعهد کشور؛
- تعیین سیاست و برنامه‌ریزی برای حمایت از اهل قلم و تحقیق در جهت رفع نیازهای اساسی و ضروری فرهنگی.

طرح "جایزه جهانی کتاب سال جمهوری اسلامی ایران"

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نخستین بار از سال ۱۳۷۲ اجرای طرح "جایزه جهانی کتاب سال جمهوری اسلامی ایران" را آغاز کرد. هدف از اجرای این طرح، شناسایی و معرفی آثار برگزیده جهانی در دو حوزه "ایران‌شناسی" و "اسلام‌شناسی" و بزرگداشت پدیدآورندگان آنها، در جهت ارتقای سطح دانش و اعتلای فرهنگ کشور است.

براساس این طرح، همه ساله، کتاب‌هایی که اولین بار در طی سال میلادی قبل از آن در کشورهای مختلف (به جز ایران) در دو حوزه یاد شده به زبان‌های مختلف منتشر شده‌اند، بررسی می‌شوند و به پدیدآورندگان کتاب‌های برگزیده، لوح تقدیر رئیس‌جمهوری اسلامی ایران و جوایز ارزنده‌ای اهدا می‌شود.

بررسی کتاب‌ها، با مطالعه فهرست‌های منتشر شده، مجلات و نشریات تخصصی، مذاکره با مراکز اسلام‌شناسی و ایران‌شناسی، بنیادهای دایرة‌المعارف، مؤسسات تحقیقاتی و انتشاراتی، مراکز اطلاع‌رسانی و خدمات نشر، رایزنی‌های فرهنگی ایران و مراکز گسترش زبان فارسی در خارج از کشور، حضور در بعضی نمایشگاه‌های معتبر و بین‌المللی و مشاوره با متخصصان اسلام‌شناسی صورت می‌گیرد.

هفته کتاب

معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در زمینه "اشاعه فرهنگ کتاب و کتابخوانی" در سال هفته‌ای را در آبان ماه به هفته کتاب اختصاص داده است. هدف از برگزاری هفته کتاب، ترویج کتابخوانی، تشویق و حمایت از پدیدآورندگان و ناشران، کمک به اقتصاد نشر و حل مشکلات و تنگناهای تولید و توزیع کتاب است.

در برگزاری هفته کتاب نهادها و دستگاه‌های دولتی نیز همکاری دارند. از جمله: وزارت آموزش و پرورش، وزارت فرهنگ و آموزش عالی، وزارت کشور، شهرداری‌ها، کمیسیون ملی

یونسکو، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، صدا و سیما، جمهوری اسلامی و سازمان‌های وابسته و نیز ناشران و کتابفروشان.

اولین هفته کتاب جمهوری اسلامی ایران از ۴ الی ۱۰ دی ماه ۱۳۷۲ و ششمین هفته آن نیز از ۹ الی ۱۶ آبان ماه سال ۱۳۷۷ برگزار شد.

جشنواره مطبوعات

هدف از برگزاری این جشنواره، گسترش فرهنگ مطبوعاتی، تحکیم هویت و نقش روزنامه‌نگار، تبادل اطلاعات و آگاهی‌ها از راه ارتباط چهره به چهره مدیران و دست‌اندرکاران مطبوعات، معرفی مطبوعات برتر، آشنا نمودن مردم با مطبوعات گمنام و مطبوعات منتشر شده در شهرستان‌هاست.

براساس پیشنهادهای روزنامه‌نگاران و برنامه‌های معاونت مطبوعاتی در ۱۳ الی ۲۴ اردیبهشت ماه سال ۱۳۷۳ اولین بار جشنواره مطبوعاتی در کشور برگزار گردید.

این جشنواره هر سال در اردیبهشت ماه برگزار می‌شود و طی آن کمیته‌های تخصصی و هیئت‌داوران براساس معیارها و ملاک‌های تعیین شده از میان نشریات شرکت‌کننده جهت هر گروه، نفرات برتر معرفی می‌شوند و جوایز ویژه‌ای دریافت می‌کنند.

پنجمین جشنواره مطبوعات از ۱۹ الی ۲۸ اردیبهشت ماه سال ۱۳۷۷ برگزار شد. بیش از ۳۰۰ عنوان نشریه در پنجمین نمایشگاه شرکت داشتند و آثار مورد بررسی، آثار برتر مطبوعاتی بین اول بهمن سال ۱۳۷۵ تا ۳۰ دیماه ۱۳۷۶ بود. تعداد ۷۱ عنوان نشریه در زمینه‌های مختلف به مقام‌های اول و دوم دست یافتند.

دفتر نشر میراث مکتوب

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در اواخر سال ۱۳۷۳، دفتر نشر میراث مکتوب را بنیاد نهاد. هدف از تأسیس این دفتر عبارت است از:

- شناسایی و معرفی آثار خطی ارزنده دانشمندان و متفکران حوزه فرهنگ و تمدن اسلام و ایران؛

- تحقیق و نشر نسخه‌های ارزشمند متون اسلامی و ایرانی؛

- تحقیق و نشر رساله‌های خطی و متون چاپ سنگی؛

- کمک به ایجاد زمینه‌های مناسب جهت تبادل‌آرای مصححان و محققان و مراکز تحقیقاتی

در داخل و خارج کشور؛

- حمایت از محققان، مصصحان، و ناشران داخلی و خارجی در احیای متون؛
 - کمک به گسترش آموزش مبانی و اصول تصحیح انتقادی متون، تألیف، و ترجمه متون تخصصی؛
 - کمک به گسترش شبکه‌های اطلاع‌رسانی آثار خطی؛
 - کمک به تنظیم و انتشار فهراس نسخه‌های خطی مجموعه‌های فهرست نشده؛
 - انتشار نشریات ادواری اطلاع‌رسانی و تخصصی درباره متون خطی و تحقیقات در این زمینه؛
 - تلاش در جهت تدوین و تصویب قانون ملی حمایت از میراث مکتوب؛
 - تلاش در جهت تدوین و تصویب حقوق مصصحان و محققان آثار خطی.
- دفتر نشر میراث مکتوب در طی چهار سال فعالیت با همکاری محققان و مصصحان و مشارکت ناشران، قریب به ۶۰ اثر مکتوب را در شش مجموعه علوم و معارف اسلامی، زبان و ادبیات فارسی، میراث ماوراءالنهر، تاریخ و جغرافی، علوم و فنون، کتابشناسی‌ها و فهرست‌های متون خطی عرضه نموده است.
- فصلنامه "آینه میراث" ویژه نقد کتاب، کتابشناسی و اطلاع‌رسانی در حوزه متون از انتشارات دفتر میراث مکتوب است.

فعالیت‌های اطلاع‌رسانی کتاب

معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به منظور اطلاع‌رسانی اخبار مربوط به کتاب، مرکز اطلاع‌رسانی "خانه کتاب" را در سال ۱۳۷۴ تأسیس کرد. در این مرکز آخرین اطلاعات مربوط به کتاب‌های منتشر شده در طول بیست سال گذشته و نیز کتاب‌های در دست انتشار را به طور روزانه و از طریق رایانه در اختیار متقاضیان قرار می‌دهد. همچنین تشریح هفتگی "کتاب هفته" از چهار سال گذشته اخبار و رویدادهای مربوط به کتاب را در پایان هر هفته در تیراژ ۵۰۰۰ نسخه به اطلاع علاقه‌مندان می‌رساند. به منظور معرفی و نقد کتاب‌های جدیدالانتشار در هر ماه، معاونت فرهنگی، مجله ماهانه "کتاب ماه" را از پاییز ۱۳۷۶ در هفت موضوع: کلیات، دین، ادبیات و فلسفه، علوم اجتماعی، علوم عملی، ادبیات کودک و نوجوان، و هنر منتشر می‌کند.

حمایت از انتشار آثار مرجع

آثار مرجع، از جمله فرهنگ‌ها، دایرةالمعارف‌ها و کتابشناسی‌ها از زمره آثار بنیادینی هستند که تدوین آنها مستلزم زمان کافی و هزینه زیاد است و از طرفی به دلیل هزینه تمام شده آن، افراد معدودی به خرید آنها اقدام می‌کنند و مشتریان واقعی آنها، کتابخانه‌های عمومی و تخصصی هستند. از این رو ناشران رغبت کمی به سرمایه‌گذاری در این رشته دارند.

با توجه به این امر، معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به منظور تشویق در تدوین و انتشار این آثار، کمک‌های مالی و تسهیلات فراوانی به مؤلفان و ناشران این قبیل آثار نموده است. هم‌اکنون ده‌ها فرهنگ (عمومی و تخصصی)، دایرة‌المعارف (عمومی و تخصصی)، زندگینامه، اطلس، کتابشناسی و فهرست‌های نسخ خطی و... به صورت گروهی در تهران و شهرستان‌ها در حال تدوین است که در طول سال‌های آینده به تدریج انتشار خواهند یافت و تحول بزرگی را در جهت تعمیم دانش‌های عمومی و تخصصی در سطح جامعه ایجاد خواهد کرد.

اشاره به فعالیت‌های جزئی و متعدد وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در طول بیست ساله پس از انقلاب در این فرصت اندک نمی‌گنجد و خود نیازمند رساله جداگانه‌ای است.

مآخذ:

۱. آرشیو مؤسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران، (سال‌های ۱۳۶۶-۱۳۷۷).
۲. آینه میراث، سال اول، شماره اول، تابستان ۱۳۷۷، ص ۲-۳.
۳. دبیرخانه مجلس بررسی نهایی قانون اساسی. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران. [بی‌جا، بی‌نا، بی‌تا]، ص ۷.
۴. دفتر حقوقی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. مجموعه قوانین و مقررات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان‌های وابسته. تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۱. ص ۶۷-۷۰، ۷۹-۸۰، ۱۶۲-۱۶۳.
۵. قانون برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۶۸-۱۳۷۲). [تهران]: سازمان برنامه و بودجه، مرکز مدارک اقتصادی - اجتماعی و انتشارات، ۱۳۶۸. ص ۲۰، ۲۱، ۲۶ و ۲۷.
۶. قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران. [تهران]: اداره کل قوانین و مقررات کشور، ۱۳۷۴. ص ۵۰-۵۲.
۷. کارنامه شش دوره اعطای جایزه جهانی کتاب سال جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۷-۱۳۷۲. به کوشش محمود ارومیه‌چی‌ها و مرضیه مرآت‌نیا. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۷. ص ۷-۱۱.
۸. کارنامه نشر: فهرست کتاب‌های منتشر شده در سال ۱۳۷۶. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت امور فرهنگی، مؤسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران، ۱۳۷۷. اغلب صفحات.
۹. کارنامه نشر: مجموعه کتابشناسی بیست ساله جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۵-۱۳۷۷)، تهیه و تنظیم خانه کتاب. زیر نظر احمد مسجد جامعی. تهران: خانه کتاب، ۱۳۷۷.
۱۰. گزارش پانزدهمین دوره معرفی کتاب سال و پنجمین دوره اعطای جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی ایران. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت امور فرهنگی و پژوهشی، ۱۳۷۶. اغلب صفحات.